

ΚΡΙΣΗ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ

(ΣΕΘΑ-25 Ιανουαρίου 2016)

Ιπποκράτης Δασκαλάκης*

Η κρίση της Ουκρανίας αποτελεί ένα από τα κύρια ζητήματα που απασχολούν τη διεθνή κοινότητα με ευρύτερες συνέπειες στη γενικότερη ισορροπία δυνάμεων στην Ευρώπη και στη συνεργασία Δύσεως-Ρωσίας. Η κρίση κλιμακώθηκε γρήγορα το πρώτο δίμηνο του 2014 καίτοι οι τριβές και οι προβληματισμοί είχαν εμφανιστεί αρκετά χρόνια νωρίτερα. Η κορύφωση της κρίσης επήλθε με τη προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία ενώ σφοδρές συγκρούσεις ακολούθησαν στις ανατολικές επαρχίες της Ουκρανίας. Σύσσωμη η Δύση κατηγόρησε τη Ρωσία για εμπλοκή της στις υποθέσεις της Ουκρανίας και παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου και προχώρησε σε οικονομικές κυρώσεις σε βάρος της Μόσχας. Οι κυρώσεις έπληξαν σοβαρά τη ρωσική οικονομία αλλά δεν κατάφεραν μέχρι τώρα να οδηγήσουν σε μια κοινά αποδεκτή λύση. Οι εξεγερθέντες αυτονομιστές των ρωσόφωνων επαρχιών της Ανατολικής Ουκρανίας έχουν κατορθώσει, με συγκαλυμμένη ρωσική βοήθεια, να πετύχουν τον «de facto» έλεγχο αρκετών περιοχών. Είναι γεγονός ότι η σφοδρότητα των συγκρούσεων του 2014 έχει κοπάσει και οι δύο πλευρές έχουν εμπλακεί σε διαπραγματεύσεις ενώ έχει επιτευχθεί μια αρχική συμφωνία-πλαίσιο (Minsk Protocol I και II) για την εξεύρεση λύσεως. Σήμερα (Ιανουάριος 2016), οι διαπραγματεύσεις βρίσκονται σε εξέλιξη ενώ παράλληλα συνεχίζονται και οι σποραδικές παραβιάσεις της ανακωχής που έχει επιτευχθεί καθώς αμφότερες οι πλευρές επιζητούν να ενδυναμώσουν τις θέσεις τους και ενίοτε ακραία στοιχεία επιλέγουν την κλιμάκωση.

Ας εξετάσουμε όμως εξ αρχής βασικά στοιχεία της κρίσεως αρχίζοντας από τη **σημασία της περιοχής** και την **ιστορία** της. Οι πεδιάδες της Ουκρανίας τοποθετημένες σε ένα στρατηγικό σταυροδρόμι αποτέλεσαν πέρασμα λαών και μήλο της έριδος νομαδικών φυλών και των γειτονικών κρατών που είχαν ευτυχήσει να δημιουργήσει νωρίτερα από την Ουκρανία εθνική ταυτότητα και κρατική υπόσταση. Βαράγγοι (Ρως του Κιέβου), Μογγολικά και Ταταρικά φύλα (Χρυσή Ορδή), το Μεγάλο Δουκάτο της Λιθουανίας, το Βασίλειο της Πολωνίας, η Ρωσική Αυτοκρατορία και μερικώς η Αυστροουγγαρία, είχαν υπό τον έλεγχο τους από τον 9^ο αιώνα και μετά, την περιοχή της Ουκρανίας. Αποτέλεσμα της συνεχούς κίνησης φυλών και εναλλαγής κατακτητών υπήρξε η καθυστέρηση ανάδειξης εθνικής ταυτότητας και η ύπαρξη σήμερα στην περιοχή διακριτών εθνοτικών ομάδων. Εάν μάλιστα προσθέσουμε και τη θρησκευτική πολυμορφία τότε το μείγμα γίνεται πιο εκρηκτικό.

Η στρατηγική σημασία της Ουκρανίας αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι χρησιμοποιήθηκε ως διάδρομος διελεύσεως στο παρελθόν για εισβολή στη Ρωσία είτε από νότο (πόλεμος της Κριμαίας, εκστρατεία Ουκρανίας) είτε από δυσμάρ (Β' Παγκόσμιος Πόλεμος). Στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η γερμανική ομάδα

στρατιών Νότου (1941-43) κινήθηκε στον άξονα Κίεβο-Στάλινγκραντ-Μπακού και η καθυστερημένη προικοδότηση της με μέσα σε συνδυασμό με τις παλινδρομήσεις του Χίτλερ συνετέλεσαν στην τελική αποτυχία της κατάκτησης των πετρελαιοπαραγωγών περιοχών του βορείου Καυκάσου. Η απελευθέρωση της από τον Ερυθρό Στρατό επαναφέρει την Ουκρανία ως μέλος της ΕΣΣΔ. Τελικά με τη διάλυση της τελευταίας, η Ουκρανία αποκτά την ανεξαρτησία της το 1991 και μετά τον αρχικό ενθουσιασμό εισέρχεται σε περίοδο αστάθειας και αναζήτησης προσανατολισμού. Οι εξωτερικές παρεμβάσεις, η ανυπαρξία δημοκρατικής κουλτούρας, η δυσλειτουργία των θεσμών και οι ιστορικές-πολιτισμικές διαφορές των δύο επικρατουςών εθνοτήτων (Ουκρανική-Ρωσική) καθιστούν κατά περιόδους ιδιαίτερα δύσκολη τη συμβίωση και την ανάκαμψη του κράτους. Είναι βλέπετε το μέγεθος της χώρας, η θέση της και ο σημαντικός σε μέγεθος πληθυσμός της τα στοιχεία που την κάνουν επιθυμητή «σύμμαχο», «προστατευόμενη», «υποτελή» στα γειτονικά και μη κράτη και συνασπισμούς.

Το βασικό πρόβλημα της Ουκρανίας είναι ότι βρίσκεται στο σημείο συνάντησης και τριβής των τεκτονικών πλακών ΝΑΤΟ και Ρωσίας, Ορθοδοξίας και Καθολικισμού, Ρωσίας και Γερμανίας, ή Ανατολικού και Δυτικού πολιτισμού. Ο Zbigniew Brzezinski στο βιβλίο του «Η Μεγάλη Σκακιέρα» (1) χαρακτηρίζει την Ουκρανία ως ένα από τα πέντε κράτη «Γεωπολιτικούς Άξονες» (Ουκρανία, Τουρκία, Αζερμπαϊτζάν, Ιράν και Νότιο Κορέα), κράτη που κατά τον συγγραφέα, η σημασία τους δεν προέρχεται από τη δύναμη τους ή τα κίνητρα τους αλλά από την ευαίσθητη θέση τους και τις συνέπειες που έχει η δυνητικά ευάλωτη κατάσταση τους στη συμπεριφορά των πέντε «στρατηγικών παικτών» (Γαλλία, Γερμανία, Ρωσία, Κίνα, Ινδία). Χαρακτηρίζει μάλιστα την Ουκρανία ως χώρα κλειδί για το μετασχηματισμό της Ρωσίας, λέγοντας χαρακτηριστικά ότι χωρίς την Ουκρανία η Ρωσία παύει να είναι ευρασιατική αυτοκρατορία και μετασχηματίζεται σε κυρίως ασιατικό αυτοκρατορικό κράτος (2).

Τμήμα της Ουκρανίας έγινε το 1954 η Κριμαία (με μια ακόμη και σήμερα αμφιλεγόμενη και νομικά αμφισβητούμενη απόφαση του Nikita Khrushchev τότε πανίσχυρου Γενικού Γραμματέα του Κομμουνιστικού Κόμματος της ΕΣΣΔ). Η Κριμαία αποτελεί μια στρατηγική χερσόνησο ζωτικής σημασίας για τη Ρωσία και υπήρξε τμήμα της Ρωσικής Αυτοκρατορίας από 3 και πλέον αιώνες. Η θέση της οδηγεί κατευθείαν στο μαλακό υπογάστριο της Ρωσίας και η στρατηγική της σημασία φάνηκε στον πόλεμο της Κριμαίας (1853-1856) αλλά και στην εκστρατεία των Δυτικών κατά των μπολσεβίκων (1919). Με πληθυσμό σχεδόν 2 εκατομμυρίων, η εθνική σύνθεση του οποίου βάση της ουκρανικής απογραφής του 2001 αποτελείται από 58.32% Ρώσους, 24.32% Ουκρανούς, 12.03% Τατάρους της Κριμαίας και 1.44% Λευκορώσους, η Κριμαία αποτελούσε (και αποτελεί ακόμα κατά το διεθνές δίκαιο) αυτόνομη επαρχία της Ουκρανίας. Μια πρώτη ανάγνωση πιθανόν να μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα ρωσικά διαπιστευτήρια στη Κριμαία είναι ισχυρότερα των ουκρανικών. Αυτό όμως δεν μας επιτρέπει να δικαιολογήσουμε τις σημερινές ενέργειες της Ρωσίας, σε Κριμαία και Ουκρανία, που δυναμιτίζουν τους ισχύοντες –

σε θεωρητικό τουλάχιστον επίπεδο- κανόνες του διεθνούς δικαίου και τις διακηρυκτικές αρχές της ειρηνικής συνύπαρξης του Οργανισμού για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (Helsinki Protocol 1975).

Ιστορικό της κρίσης: Η πρόσφατη κρίση ξεκίνησε το Νοέμβριο του 2013 όταν η κυβέρνηση του θεωρούμενου ρωσόφιλου Προέδρου της Ουκρανίας Viktor Yanukovich εγκατέλειψε τις προεργασίες για την εφαρμογή της συμφωνίας συνδέσεως (association agreement) με την Ευρωπαϊκή Ένωση επιλέγοντας τις στενότερες οικονομικές σχέσεις με τη Ρωσία. Έκτοτε μαζικές συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας για την απόφαση της κυβέρνησης άρχισαν να εκδηλώνονται από την αντιπολίτευση σε όλη τη χώρα με την ενθάρρυνση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, προσωπικοτήτων και οργανισμών από το δυτικό κόσμο. Η ψήφιση αυστηρών νόμων κατά των διαδηλώσεων (Ιανουάριος 2014) πυροδότησε τη λαϊκή αγανάκτηση και οι συγκρούσεις γίνθηκαν πιο μαζικές και βίαιες. Στις 20 Φεβρουαρίου οι ταραχές κορυφώθηκαν και υπήρξαν περίπου 100 νεκροί. Οι διαδηλωτές λεηλάτησαν κυβερνητικά κτίρια ενώ σημειώθηκε και αιματηρή δράση ελεύθερων σκοπευτών. Στις 22 Φεβρουαρίου, ο Πρόεδρος Viktor Yanukovich αποχώρησε από την πρωτεύουσα και η κυβέρνηση του κατέρρευσε. Το ουκρανικό κοινοβούλιο ψήφισε την έξωση του Προέδρου και κήρυξε προεδρικές εκλογές για τις 25 Μαΐου 2014. Συγχρόνως, το ουκρανικό εθνικιστικό μένος στράφηκε κατά της Ρωσίας και των ρωσόφωνων Ουκρανών των ανατολικών περιοχών (μη αναγνώριση της Ρωσικής γλώσσας ως επίσημης γλώσσας σε περιφερειακό επίπεδο και προσπάθεια απαγόρευσης του Κουμουνιστικού Κόμματος Ουκρανίας) οι οποίες αποτελούσαν και την εκλογική βάση του ανατραπέντος προέδρου.

Αντίθετα στην Κριμαία, από τις 26 Φεβρουαρίου 2014, ρωσόφωνοι κάτοικοι προχωρούν σε καταλήψεις κυβερνητικών κτιρίων και αναρτούν ρωσικές σημαίες. Σταδιακά, οπλισμένοι άνδρες με παραστρατιωτικές στολές και στρατιωτική οργάνωση, αναλαμβάνουν τον έλεγχο της περιοχής και το τοπικό κοινοβούλιο ψηφίζει την ένωση με τη «μητέρα» Ρωσία και αποφασίζει τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος. Εικάζεται ότι στους ένοπλους παραστρατιωτικούς άνδρες που κατέλαβαν την εξουσία στην Κριμαία περιλαμβάνεται προσωπικό επίλεκτων μονάδων του ρωσικού στρατού που στάθμευαν στο ναύσταθμο της Σεβαστούπολης, είτε εισήλθαν στη χώρα από τη γειτονική Ρωσία. Στις 16 Μαρτίου, διεξήχθησαν οι διεθνώς μη αναγνωρισμένο δημοψήφισμα (με το ερώτημα της ένωσης με τη Ρωσία) και το τοπικό κοινοβούλιο ανακοίνωσε την αποδοχή, με ποσοστό 97%, της πρότασης. Η Ρωσία έκανε αποδεκτή την αίτηση του τοπικού κοινοβουλίου της Κριμαίας, στις 18 Μαρτίου, κηρύσσοντας την περιοχή ως τμήμα της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Από τη στιγμή αυτή τίθεται σταδιακά σε εφαρμογή η διαδικασία επιβολής κυρώσεων από τις δυτικές χώρες (NATO και Ευρωπαϊκή Ένωση) κατά της Ρωσίας.

Στις 07 Απριλίου 2014, ξεσπούν ταραχές υποκινούμενες από ρωσόφωνους κατοίκους και στις πόλεις Donetsk και Luhansk που σύντομα επεκτάθηκαν σε μεγάλο μέρος της Ανατολικής Ουκρανίας. Εντός του Απριλίου, σημαντική έκταση των

δύο επαρχιών πέρασε στα χέρια των αυτονομιστών που προχώρησαν σε δημοψήφισμα για την ανακήρυξη αυτονομίας στις 11 Μαΐου. Το δημοψήφισμα κρίθηκε παράνομο και αντισυνταγματικό από την ουκρανική κυβέρνηση αλλά και από τη διεθνή κοινότητα. Παρά ταύτα, οι αυτονομιστές, επικαλούμενοι τη λαϊκή θετική ψήφο και έγκριση στο παράνομο δημοψήφισμα, προχώρησαν στην ίδρυση δύο αυτόνομων περιοχών των Donetsk People's Republic and Luhansk People's Republic (DPR και LPR αντίστοιχα) εγκαθιδρύοντας «de facto» κρατικούς μηχανισμούς. Συγχρόνως στις προεδρικές εκλογές της 25 Μαΐου 2014 στην Ουκρανία (δεν έλαβαν χώρα στις αυτονομηθείσες περιοχές), Πρόεδρος εκλέχτηκε ο δυτικόφιλος μετριοπαθής Petro Poroshenko ενώ οι συγκρούσεις χαμηλής έντασης συνεχίζονταν για τον έλεγχο των περιοχών. Ο νέος Πρόεδρος προτείνει στις 20 Ιουνίου ένα ειρηνευτικό σχέδιο 15 σημείων κηρύσσοντας μονομερώς ανακωχή αλλά οι συνομιλίες διακόπτονται μετά την πολύνεκρη κατάρριψη ενός ουκρανικού ελικοπτερού. Αρχές Ιουλίου, ο ουκρανικός στρατός εξαπολύει αντεπίθεση που απωθεί σημαντικά τις δυνάμεις των ανταρτών. Οι μάχες γίνονται σφοδρές και αμφοτέρως πλευρές αλληλοκατηγορούνται για προσπάθειες εθνοκάθαρσης. Το Κίεβο κατηγορεί τη Μόσχα για ενίσχυση των ανταρτών με ρωσικό στρατιωτικό υλικό. Στις 17 Ιουλίου, επιβατικό αεροσκάφος των Μαλαισιανών αερογραμμών (πτήση MH17) καταρρίπτεται από ρωσικής κατασκευής K/B SA-17 Grizzly (Buk) πάνω από περιοχή που ελέγχεται από αντάρτες χωρίς μέχρι σήμερα να έχει αδιάσειστα αποδειχθεί ο υπεύθυνος της εκτόξευσης. Οι δύο πλευρές ανταλλάσσουν κατηγορίες για την κατάρριψη που είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο 298 ανθρώπων. Οι μάχες συνεχίζονται με σφοδρότητα και στα τέλη Αυγούστου οι αυτονομιστές εξαπολύουν αντεπίθεση νοτιότερα προς τη Μαριούπολη και αναγκάζουν τον ουκρανικό στρατό να υποχωρήσει. Η αντεπίθεση των αυτονομιστών είναι γεγονός ότι ενισχύθηκε από την παράδοση σημαντικού ρωσικού πολεμικού υλικού αλλά υπάρχουν και ενδείξεις για μερική εμπλοκή και ρωσικών τακτικών στρατευμάτων στις συγκρούσεις. Στις 05 Σεπτεμβρίου και με τη διεθνή μεσολάβηση (Γαλλία, Γερμανία, Ρωσία) υπογράφεται μεταξύ της ουκρανικής κυβέρνησης, των αυτονομιστών και του Οργανισμού για τη Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη(OΑΣΕ-OSCE) το Πρωτόκολλο του Μινσκ (γνωστό και ως Minsk Protocol I).

Με το Πρωτόκολλο αποφασίζεται η κατάπαυση των εχθροπραξιών και η εφαρμογή εκεχειρίας καθώς και οι βασικές αρχές για δρομολόγηση ειρηνικής λύσεως. Οι βασικές αρχές του Πρωτοκόλλου είναι κοντά στις θέσεις του σχεδίου που είχε προτείνει τον Ιούνιο ο Ουκρανός Πρόεδρος. Όμως μετά από λίγες ημέρες ξεσπούν και πάλι σφοδρές συγκρούσεις για τον έλεγχο του αεροδρομίου του Donetsk ενώ οι συνομιλίες συνεχίζονται στην πρωτεύουσα της Λευκορωσίας. Στις 19 Σεπτεμβρίου επιτυγχάνεται νέα συμφωνία για την εφαρμογή της κατάπαυσης των εχθροπραξιών και την αποστρατικοποίηση των ζωνών επαφής των αντιμαχομένων. Μέχρι την ημέρα εκείνη οι αυτονομιστές έχουν επιτύχει τον έλεγχο μιας συμπαγούς ζώνης που εκτείνεται από το βορρά μέχρι τη θάλασσα. Στις 26 Οκτωβρίου διεξάγονται βουλευτικές εκλογές στην Ουκρανία με τους φιλοδυτικούς υποψήφιους να υπερισχύουν. Σε αντίστοιχες –μη διεθνώς αναγνωρισμένες- εκλογές στις δύο

αποσχισθείσες επαρχίες οι φιλορώσοι υποψήφιοι δηλώνουν την επικράτηση τους. Οι συγκρούσεις σύντομα αναζωπυρώνονται και στα τέλη του Ιανουαρίου 2015 ο έλεγχος του κατεστραμμένου πλέον αεροδρομίου του Donetsk περνάει στα χέρια των αυτονομιστών. Νέα συμφωνία κατάπαυσης του πυρός στις αρχές Φεβρουαρίου καταρρέει και εντείνονται οι μάχες για την κατάληψη της στρατηγικής πόλεως Debaltseve που ελέγχει τον βασικό άξονα που συνδέει τις δύο αποσχισθείσες περιοχές. Συγχρόνως επαναλαμβάνονται οι ειρηνευτικές συνομιλίες στο Μινσκ που οδηγούν στις 12 Φεβρουαρίου 2015 στην υπογραφή του Πρωτοκόλλου Μινσκ II με έναρξη εφαρμογής της εκεχειρίας από 15 Φεβρουαρίου. Οι αυτονομιστές (με το Κίεβο να κατηγορεί τη Μόσχα για την εμπλοκή ρωσικών τακτικών μονάδων στις συγκρούσεις) συνεχίζουν τις στρατιωτικές επιχειρήσεις επιδιώκοντας τον έλεγχο της πόλεως Debaltseve και οι εχθροπραξίες σταματούν μόνο μετά την αναδίπλωση του ουκρανικού στρατού και κατάληψη της από τους αυτονομιστές στις 18 Φεβρουαρίου. Το 2ο Πρωτόκολλο του Μινσκ αναφέρεται στο προηγούμενο αλλά εμπεριέχει και αρκετές βασικές απόψεις της Μόσχας που από θέση στρατιωτικής ισχύος επέβαλε στο Κίεβο κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων.

Έκτοτε και μέχρι τις αρχές Σεπτεμβρίου 2015 αμφότερες οι πλευρές συμμορφώθηκαν με τους όρους που αφορούσαν την εκατέρωθεν σταδιακή απομάκρυνση του βαρέως οπλισμού γεγονός που επαληθεύτηκε και από τους παρατηρητές του ΟΑΣΕ (OSCE). Επίσης ο αριθμός των επεισοδίων μειώθηκε δραστικά και πλέον αφορούσε την ανταλλαγή πυρών ελαφρών όπλων ευθυτενούς τροχιάς. Από τα μέσα του Οκτωβρίου και με διαφαινόμενη την απροθυμία της ουκρανικής πλευράς να προχωρήσει στις νομοθετικές μεταρρυθμίσεις που προέβλεπαν τα Πρωτόκολλα, ο αριθμός και ένταση των εμπλοκών άρχισε και πάλι να αυξάνεται. Σε ορισμένες δε περιπτώσεις η κλιμάκωση των συγκρούσεων οδήγησε σε επαναπροώθηση βαρέων όπλων για να αποσυρθούν εν συνεχεία με τη λήξη των αψιμαχιών. Η κλιμάκωση συνεχίστηκε και κατά τη διάρκεια των τοπικών εκλογών της 25 Οκτωβρίου 2015 στην Ουκρανία καθώς αμφότερες οι πλευρές εξασκούσαν πίεση στον αντίπαλο εν όψει του τερματισμού της εκεχειρίας (τέλος του έτους). Οι τοπικές εκλογές ανέδειξαν το σοβαρό διχασμό της χώρας με τη θέση του δυτικόφιλου συνασπισμού (Πρόεδρος Petro Poroshenko και πρωθυπουργός Arseniy Yatsenyuk) να καθίσταται πιο επισφαλής. Περιοχές στα δυτικά και κεντρικά της Ουκρανίας υποστήριξαν φιλοδυτικά κόμματα ενώ ανατολικές και νότιες περιοχές ετάχθησαν υπέρ του ρωσόφιλου κόμματος (Opposition Bloc Party) αναδεικνύοντας το σε τρίτη δύναμη στη χώρα.

Συγχρόνως πληθαίνουν οι ενδείξεις ότι η Ρωσία έχει αυξήσει τον έλεγχο της επί των αυτονομιστών. Παραδόξως το τελευταίο γεγονός κρίνεται θετικό καθώς εκτιμάται ότι αποφεύγεται το ενδεχόμενο ανεξέλεγκτης κλιμάκωσης από θερμόαιμους τοπικούς «πολέμαρχους» και η πολιτική λύση καθίσταται εφικτή. Ανησυχία επικρατεί καθώς εκτιμάται ότι η ουκρανική αδράνεια (ένεκα και ενός αδύναμου κυβερνητικού σχήματος) θα αποτελέσει αφορμή για αναζωπύρωση των συγκρούσεων με πρωτοβουλία των αυτονομιστών οι δυνάμεις των οποίων ενισχύονται με ρωσική

βοήθεια. Ήδη ο αριθμός των επεισοδίων παίρνει την ανιούσα στα τέλη Νοεμβρίου. Τελικά, η αρχική απαισιοδοξία για επανάληψη των συγκρούσεων υποχώρησε με την ανανέωση της εκεχειρίας οριακά με τη λήξη της χρονιάς (30 Δεκεμβρίου 2015). Ένδειξη μετριοπάθειας αποτέλεσε και η αναβολή των δημοτικών εκλογών στις δύο αποσχισθείσες επαρχίες από την αρχικώς δηλωθείσα ημερομηνία της 25ης Οκτωβρίου για το Φεβρουάριο του 2016 με ενδεχόμενο συμβιβασμό επί αυτού του θέματος. Στις αρχές μάλιστα του Ιανουαρίου (παρά την ανανέωση των δυτικών οικονομικών κυρώσεων κατά της Ρωσίας) πύκνωσαν οι ενδείξεις και φήμες για μια επιτάχυνση των διαδικασιών και θετική κατάληξη των διαπραγματεύσεων στη βάση των ήδη συμφωνηθέντων όρων στα δύο Πρωτόκολλα του Μινσκ.

Συμπεράσματα από την κρίση του 2014 και την προσάρτηση Κριμαίας:

Η κρίση του 2014 –προϋπήρξαν και άλλες 2 τουλάχιστον κρίσεις με τους ίδιους πρωταγωνιστές τα τελευταία 15 χρόνια- υπήρξε αποτέλεσμα της διχαστικής προδιάθεσης της χώρας αλλά και της επιπόλαιας και ανεύθυνης υποστήριξης - παρότρυνσης ορισμένων δυτικών χωρών – οργανώσεων – ατόμων προς την ουκρανική αντιπολίτευση για την ανατροπή της νόμιμα εκλεγμένης αλλά μη επαρκώς νομιμοποιημένης και συνάμα διεφθαρμένης (στα αναμενόμενα επίπεδα των μετασοβιετικών δημοκρατιών) κυβέρνησης. Οι ανεύθυνοι χειρισμοί δυτικών και Ουκρανών, αφού απέτυχαν να εκτιμήσουν τη στρατηγική σημασία της περιοχής για τη Ρωσία και για το ρωσικό γόητρο αλλά και την ετοιμότητα και αποφασιστικότητα της τελευταίας, οδήγησαν την Ουκρανία σε πολιτική αναταραχή και τελικά στην αναπόφευκτη και μάλλον μη αναστρέψιμη και από καιρό επιδιωκόμενη προσάρτηση της Κριμαίας. Η αρχικά θεωρούμενη ως «opportunity window» για την απομάκρυνση της Ουκρανίας από τη ρωσική επιρροή κατέληξε σε ακρωτηριασμό της χώρας και σε εμφύλια αιματηρή σύγκρουση. Η συνεπακόλουθη οργισμένη αντίδραση των Ουκρανών κατά της ρωσικής προσάρτησης και υποκίνησης οδήγησαν σε μια αναζωπύρωση των εθνοτικών διαφορών με αποτέλεσμα την ανακήρυξη της αυτοδιάθεσης των ρωσόφωνων ανατολικών περιοχών εν μέσω αιματηρών συγκρούσεων. Εντωμεταξύ, η Ευρώπη καθυστερημένα συνειδητοποίησε ότι η Κριμαία είναι σήμερα πολύ πιο μακριά από ότι ήταν το 1854 και ότι η Ρωσία είχε καλύτερα χαρτιά στα χέρια της. Ήταν όμως πολύ αργά γιατί η «αρκούδα» αγνοώντας προκλητικά το διεθνές δίκαιο, είχε ήδη απλώσει τα χέρια της αρπάζοντας την Κριμαία ενώ αυτοί ακόμη συζητούσανε χωρίς μάλιστα να διαθέτουν κάποιο εναλλακτικό σχέδιο. Αναπόφευκτα για άλλη μια φορά οι Ευρωπαίοι εστράφησαν στην υπερατλαντική σύμμαχο και προστάτρια δύναμη (ΗΠΑ).

Επικριτικός κατά των δυτικών ενεργειών εμφανίζεται και ο διακεκριμένος αναλυτής και συγγραφέας John J. Mearsheimer και σε κείμενο του στις 17 Νοεμβρίου 2014 (3) σχετικά με την ουκρανική κρίση όπου αναφέρει:

«Η κύρια ρίζα τού προβλήματος είναι η διεύρυνση του NATO, το κεντρικό στοιχείο μιας ευρύτερης στρατηγικής για να μετακινήσει την Ουκρανία έξω από την τροχιά της Ρωσίας και να την ενσωματώσει στην Δύση. Την ίδια στιγμή, η επέκταση

της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς ανατολάς και η δυτική υποστήριξη στο κίνημα υπέρ της δημοκρατίας στην Ουκρανία - αρχίζοντας με την Πορτοκαλί Επανάσταση το 2004 - ήταν κρίσιμα στοιχεία, επίσης..... Η αντίδραση του Πούτιν δεν θα πρέπει να αποτελεί έκπληξη. Στο κάτω-κάτω, η Δύση έχει προχωρήσει στο κατώφλι της Ρωσίας και απειλεί βασικά στρατηγικά συμφέροντά της, ένα σημείο που ο Πούτιν υπογράμμισε κατηγορηματικά και επανειλημμένα. Οι ελίτ στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη έχουν τυφλωθεί από τα γεγονότα απλώς επειδή υποτάσσονται σε μια λανθασμένη άποψη της διεθνούς πολιτικής. Έχουν την τάση να πιστεύουν ότι η λογική τού ρεαλισμού έχει μικρή σημασία στον 21ο αιώνα και ότι η Ευρώπη μπορεί να παραμένει ακέραιη και ελεύθερη στην βάση φιλελεύθερων αρχών όπως το κράτος δικαίου, η οικονομική αλληλεξάρτηση και η δημοκρατία.»

Διεθνές Δίκαιο και κυρώσεις: Η προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία, παρά τα οποιοδήποτε ρωσικά νομιμοποιητικά επιχειρήματα, αποτέλεσε κατάφωρη παραβίαση των κανόνων του διεθνούς δικαίου και κυρίως των αρχών των αναφερομένων στην εδαφική ακεραιότητα των χωρών και στο απαραβίαστο των συνόρων, αρχές οι οποίες εξασφαλίζουν μια σταθερή ειρήνη στην Ευρώπη από τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ως εκ τούτου η αντίδραση της Δύσεως κατά της Ρωσίας ήταν απολύτως αναγκαία και επιβεβλημένη. Οι αρχικά διστακτικές και περιορισμένες οικονομικές και εμπορικές κυρώσεις σε βάρος διακεκριμένων Ρώσων αξιωματούχων και εταιρειών σταδιακά αυξήθηκαν και επεκτάθηκαν ως απάντηση στη συνεχή κλιμάκωση της βίας στις ανατολικές ρωσόφωνες περιοχές της Ουκρανίας. Αντίστοιχα ρωσικά εμπορικά αντίποινα τέθηκαν σε ισχύ κατά δυτικών χωρών που ζημίωσαν οικονομικά και τη χώρα μας.

Επέκταση συγκρούσεων στην Ανατολική Ουκρανία: Η προσάρτηση της Κριμαίας συνδυαζόμενη με αντίστοιχη ρωσική υποκίνηση και κεκαλυμμένη εμπλοκή, με αφορμή τις εκδικητικές διαθέσεις των Ουκρανών και τα προληπτικά μέτρα που επιχείρησαν άκομψα να λάβουν, ώθησε τους ρωσόφωνους κατοίκους των ανατολικών περιοχών να κηρύξουν την αυτοδιάθεση των περιοχών τους επιδιώκοντας την ένωση με τη «μητέρα» Ρωσία. Έκτοτε συνεχίζονται οι συγκρούσεις στην περιοχή με περιοδική αυξομείωση και συχνές παραβιάσεις ευθραύστων εκεχειριών και χωρίς καμία πλευρά να διαθέτει την απαιτούμενη ισχύ για να επιβληθεί της άλλης. Ρωσία και Ουκρανία αλληλοκατηγορούνται για την κλιμάκωση με αμοιβαίες τις ευθύνες αμφοτέρων στη συνέχιση των εχθροπραξιών.

Ρωσικές επιδιώξεις: Εκτιμάται ότι πρωταρχικός στόχος της Ρωσίας είναι η σταθεροποίηση των κερδών της στην Κριμαία δίδοντας επαρκή χρόνο, ίσως και ανταλλάγματα, στη Δύση για να αποδεχθεί την προσάρτηση. Άλλωστε ποιος θυμάται σήμερα τους πολέμους της Τσετσενίας και την σχετικά πρόσφατη κρίση Ρωσίας-Γεωργίας (2008); Τι έχουν απογίνει τα «μορφώματα» της Νοτίου Οσσετίας και Αμπχαζίας; Υπάρχουν αρκετές ομοιότητες με την πρόσφατη κρίση συνοδευόμενες όμως και από σημαντικές διαφορές. Τα βασικά βήματα της Ρωσίας ήταν όμως τα ίδια: Καθορισμός του αντικειμενικού σκοπού, μακροχρόνιος σχεδιασμός και,

προετοιμασία, συνεχείς εκτιμήσεις, αναμονή για δημιουργία «opportunity window», προσεκτικές αξιολογήσεις αντιδράσεων και διαθέσεων αντιπάλων, εκμετάλλευση της ευκαιρίας, αποφασιστική δράση, δημιουργία τετελεσμένων, προσπάθεια εσωτερικής και εξωτερικής νομιμοποίησης, διαβούλευση με αντιπάλους και άλλους διεθνείς δρώντες, προσεκτική αντιμετώπιση αντιδράσεων και υπομονετική αναμονή αποδοχής της νέας κατάστασης μέσω και μιας καλοδεχούμενης απόσπασης της κοινής γνώμης σε νέες διεθνείς εξελίξεις (πχ τρομοκρατία, «ισλαμικό κράτος»).

Αναφορικά με τη συνεχιζόμενη αναταραχή στις ρωσόφωνες επαρχίες της Ανατολικής Ουκρανίας εκτιμάται ότι επί του παρόντος η Ρωσία δεν θα προσπαθήσει να δημιουργήσει επιπλέον όξυνση (παρά την αναμφισβήτητη υποστήριξη της στους αυτονομιστές) και ούτε θα υπερβεί τα εσκεμμένα με εισβολή και προσάρτηση περαιτέρω ουκρανικών εδαφών. Σε τελευταία ανάλυση το συμφέρον της Ρωσίας μάλλον είναι η δημιουργία μιας «φινλανδοποιημένης» Ουκρανίας παρά μια ακόμη περαιτέρω ακρωτηριασμένη και ρεβανσιστική ορκισμένη αντιρωσόφιλη χώρα στα κατά ασήμαντο μέγεθος και πληθυσμό δυτικά επεκταθέντα ρωσικά σύνορα. Σε μια μελλοντικά «φινλανδοποιημένη» και πιθανώς συνομοσπονδιακή Ουκρανία, οι ρωσικής καταγωγής - ρωσόφωνοι Ουκρανοί πολίτες θα αποτελούν καθοριστική δύναμη, αποτρέποντας κάθε μη αρεστή στη Ρωσία απόφαση της ουκρανικής κυβέρνησης και απομακρύνοντας το ενδεχόμενο ένταξης στο NATO και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αντίθετα μια περαιτέρω ακρωτηριασμένη Ουκρανία θα επιδιώξει την ένταξη στους δυτικούς θεσμούς για την προστασία της και πιθανόν η ψυχροπολεμική ατμόσφαιρα που θα έχει επικρατήσει να οδηγήσει στην αποδοχή της (μερικής ή διπλής) ένταξης για λόγους αρχών και γοήτρου της πληγωμένης Δύσεως. Βέβαια, όσο παρατείνεται η σημερινή «de facto» δημιουργηθείσα κατάσταση και διατηρούνται οι συγκρούσεις τόσο ενισχύεται η αποφασιστικότητα των ρωσόφωνων για διεκδίκηση της αυτονομίας ως μοναδικής λύσης που θα διασφαλίζει το μέλλον τους. Η Ρωσία, παρά τις σημαντικές σε βάρος της οικονομικές συνέπειες των δυτικών κυρώσεων, δεν βιάζεται να απεμπολήσει τα πλεονεκτήματα που η έκρυθμη κατάσταση στην Ουκρανία της προσφέρει χωρίς να επιτύχει αποφασιστικά ανταλλάγματα (διακοπή δυτικών κυρώσεων, σταδιακή και αθόρυβη αποδοχή της προσάρτησης της Κριμαίας). Ας μη ξεχνάμε ότι παρά τη συνέχιση και περιοδική κλιμάκωση των συγκρούσεων και της χαμηλής έντασης καθημερινής αιματοχυσίας, οι ρωσο-ουκρανικές επαφές (αλλά και οικονομικές και εμπορικές συναλλαγές) συνεχίζονται με τη διαμεσολάβηση και ευρωπαϊκών χωρών προς εξεύρεση μιας κοινά αποδεκτής λύσεως. Επιπλέον η επιτευχθείσα συμφωνία και κατάπαυση των εχθροπραξιών της 5^{ης} Σεπτεμβρίου 2014 (Minsk Protocol) είναι σε ισχύ και ανανεώθηκε στα όρια της εκπνοής της στις 30 Δεκεμβρίου 2015.

Η Ρωσία σήμερα είναι ένας ορθολογικός παίκτης, με εμπειρία τριών και πλέον αιώνων αυτοκρατορικής ιστορίας, αποφασιστικός και με γνώση των δυνατών και αδυνάτων σημείων της αλλά και των ορίων του συστήματος. Βέβαια, είναι γεγονός ότι οι επιτυχίες στη στρατηγική σκακιέρα επεκτείνουν συνεχώς τους στόχους των κρατών και η αναβίωση της «Ρωσικής Αυτοκρατορίας» αποτελεί στόχο όλων των

ηγεσιών της χώρας ανεξαρτήτως προσανατολισμού. Να μην ξεχνάμε ότι ο Ρώσος Πρόεδρος Πούτιν επιβεβαίωσε με κατηγορηματικό τρόπο την ιμπεριαλιστική παράδοση της Ρωσίας στο πρώτο του προεδρικό διάγγελμα (4) στις 7 Μαΐου 2000: «Πρέπει να γνωρίζουμε την ιστορία μας, να τη γνωρίζουμε όπως πραγματικά είναι, να αντλούμε μαθήματα από αυτή και να θυμόμαστε πάντα όσους ίδρυσαν το ρωσικό κράτος, προάσπισαν το κύρος του και το έκαναν ένα σπουδαίο, ισχυρό και μεγάλο κράτος». Στην ιστορία επίσης αναφέρθηκε πρόσφατα για να χαιρετήσει την επιστροφή της Κριμαίας στην αγκαλιά της μητέρας πατρίδας. Είναι γεγονός, όπως και ο John Mearsheimer αναφέρει στο βιβλίο του «Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων» (5) ότι οι μεγάλες δυνάμεις σχεδόν πάντοτε έχουν αναθεωρητικές προθέσεις και θα χρησιμοποιήσουν βία για να αλλάξουν την ισορροπία ισχύος αν θεωρήσουν ότι αυτό μπορεί να γίνει με λογικό τίμημα. Εκτιμώ όμως ότι η Ρωσία έχει αντιληφθεί ότι οποιαδήποτε επιπρόσθετη κίνηση της δυτικά την παρούσα στιγμή δεν θα έχει λογικό τίμημα.

Ουκρανικές επιδιώξεις: Η Ουκρανία από την άλλη πλευρά φαίνεται να έχει (καθυστερημένα) συνειδητοποιήσει τις πραγματικές δυνατότητες, όρια και βούληση της Δύσεως να συγκρουστεί με τη Ρωσία για το μέλλον της. Συγχρόνως δεν μπορεί να λησμονήσει και να αποδεχθεί εύκολα και ανώδυνα έναν εδαφικό ακρωτηριασμό (Κριμαία) και την απειλή ενός νέου επικείμενου στις ανατολικές επαρχίες της. Η δικαιολογημένη οργή των Ουκρανών κατευθύνεται πλέον στους ρωσικής καταγωγής συμπολίτες τους προκαλώντας αλυσιδωτές αντιδράσεις και εκατέρωθεν προβοκατόρικες ενέργειες. Μια πραγματική ακόμη και λεκτική εγγύηση της εδαφικής ακεραιότητας της Ουκρανίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή το ΝΑΤΟ φαντάζει ως απίθανο ενδεχόμενο και αυτό πρέπει να το κατανοήσουν οι Ουκρανοί και να προσαρμόσουν ανάλογα και τις επιδιώξεις τους. Ταυτόχρονα και η Δύση πρέπει - αναγνωρίζοντας την αρχικά ανεύθυνη και ασυντόνιστη πολιτική της στην ουκρανική κρίση- να αποτρέψει τυχοδιωκτισμούς εκ μέρους της Ουκρανίας, στηρίζοντας την πολιτική και οικονομική της ανασυγκρότηση και δίδοντας της προοπτική ουσιαστικής ένταξης στην ευρωπαϊκή οικογένεια, χωρίς αυτό να σημαίνει επικείμενη εισδοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και πολύ δε περισσότερο στο ΝΑΤΟ. Μια τέτοια εκ μέρους της Δύσης πολιτική, ήδη φαίνεται να δρομολογείται προσεκτικά, θα απομάκρυνε την πιθανότητα απερίσκεπτης ενέργειας εκ μέρους της Ρωσίας, της οποίας τα φοβικά σύνδρομα περικύκλωσης πρέπει να αναγνωρίσουμε όπως και πολύ ορθά αναγνωρίζουμε τα φοβικά σύνδρομα των πρώην Σοβιετικών Δημοκρατιών αλλά και των κρατών του πρώην ανατολικού συνασπισμού. Μια ενδεχόμενη επέκταση της ευρωπαϊκής οικογένειας με ταυτόχρονη εισδοχή της Ρωσίας και Ουκρανίας είναι η βέλτιστη λύση αλλά είναι τελείως απίθανη στο ορατό μέλλον.

ΗΠΑ: Τα βλέμματα όλων, όπως πάντα τα τελευταία χρόνια σε περιόδους κρίσεων, είναι στραμμένα στη μοναδική πραγματική στρατιωτική και πολιτική υπερδύναμη. Οι ΗΠΑ μετά από μια αρχική αμηχανία και αυτοσυγκράτηση, προχώρησαν σε σταδιακή λήψη σημαντικών μέτρων κατά της ρωσικής οικονομίας συμπαρασύροντας και τους αρχικά ενθουσιώδεις αλλά μεταγενέστερα διστακτικούς

Ευρωπαίους. Οι συνέπειες των κυρώσεων έχουν αρχίσει να εμφανίζονται στην ρωσική οικονομία με τη σημαντική πτώση της αξίας του ρουβλίου και την επανεμφάνιση της ύφεσης. Είναι γεγονός ότι οι κυρώσεις και τα αντίποινα προκαλούν αντίστοιχες αρνητικές επιπτώσεις και στη Δύση με το οικονομικό κόστος να επιμερίζεται κυρίως στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι σταδιακά επιβληθείσες το 2014 δυτικές κυρώσεις σε συνδυασμό με μία πιθανώς υποκινούμενη πτώση των τιμών του πετρελαίου έχουν σημαντικό αρνητικό αντίκτυπο στη ρωσική οικονομία. Τα όρια και η χρονική διάρκεια των κυρώσεων είναι όμως πεπερασμένα. Η Ρωσία, χώρα – κατά παράδοση και κουλτούρα- δεσποτική και απολυταρχική (βλέπε «μακρύ τηλεγράφημα mister-X από τη Μόσχα το 1948) με περήφανο λαό έχει μακρά παράδοση αντοχής σε στερήσεις και κυρώσεις αναπτύσσοντας αξιοθαύμαστη ανθεκτικότητα και προσαρμογή σε αντίθεση με τις περισσότερες ευρωπαϊκές κοινωνίες (6).

Το σημαντικότερο όμως πρόβλημα των κυρώσεων αλλά και του ανταγωνισμού γενικότερα είναι ότι ελλοχεύει ο διαφαινόμενος κίνδυνος του αναπροσανατολισμού του ρωσικού εμπορίου προς την Ασία και προς τις ανερχόμενες δυνάμεις των BRICS (Κίνα, Ινδία, Βραζιλία, Νότιος Αφρική). Οι γεωπολιτικές σκοπιμότητες των ΗΠΑ καίτοι επιθυμούν την ύπαρξη μιας ισορροπημένης και ελεγχόμενης ρωσικής ισχύος στην Ευρασία δεν ευνοούν παρόμοια προσέγγιση και τη δημιουργία ενός αντιδυτικού ευρωασιατικού άξονα (έστω και οικονομικού σε πρώτη φάση). Βέβαια, γεινιάζουσες υποψήφιες περιφερειακές ηγέτιδες δυνάμεις (Ρωσία, Κίνα, Ινδία) είναι πάντα ανταγωνίστριες και καχύποπτες μεταξύ τους με περιορισμένα περιθώρια μακροχρόνιας συμπόρευσης. Για τις ΗΠΑ η αναδυόμενη πρόκληση έρχεται από την αμφισβήτηση της ηγεμονίας τους στην περιοχή του Ειρηνικού από την Κίνα (7). Αντίστοιχες προκλήσεις αντιμετωπίζει και η Ρωσία βλέποντας την ανερχόμενη πληθυσμιακά και τεχνολογικά Κίνα να ξεπερνά κατά πολύ το δικό της ΑΕΠ και να διεκδικεί την ηγεμονία στην βορειανατολική Ασία. Σε τελευταία ανάλυση και η Ρωσία πιθανόν στο μέλλον να αντιμετωπίσει μεγαλύτερο κίνδυνο από την κινεζική επέκταση στην αραιοκατοικημένη Σιβηρία παρά από μια αντιπαράθεση με τη «γηρασμένη» Δύση. Συγχρόνως οι ΗΠΑ ανησυχούν για τη γενικότερη αποσταθεροποίηση που δημιουργεί ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός σε αρκετά κράτη και περιοχές του κόσμου. Ταυτόχρονα και η Ρωσία αισθάνεται έντονα την απειλή του μουσουλμανικού φονταμενταλισμού όχι μόνο στα νότια σύνορα της αλλά και σε κάποιες επαρχίες της (αντίστοιχο πρόβλημα έχουν η Κίνα και η Ινδία).

Στην παρούσα κρίση, η πλειονότητα των αναλυτών τάχθηκε υπέρ μιας σθεναρής αμερικανικής στάσεως ανάλογης της πολιτικής της ανάσχεσης της ΕΣΣΔ στον ψυχρό πόλεμο. Ορισμένοι μάλιστα έφτασαν στο σημείο να συγκρίνουν τυχόν δυτική διστακτικότητα με την αποτυχημένη πολιτική του κατευνασμού την περίοδο του μεσοπολέμου. Οι οικονομικές κυρώσεις και η πολιτική και διπλωματική αντιπαράθεση είναι οι βασικοί άξονες που προκρίνονται χωρίς να λείπουν και οι φωνές (μειοψηφία) που προτείνουν ακόμη σκληρότερα μέτρα και τη ριψοκίνδυνη

αμυντική ενίσχυση του Κιέβου. Ενδεικτική των προθέσεων των «σκληροπυρηνικών» είναι η ανάλυση του Gregory Feifer (26 Οκτωβρίου 2015) που επικαλείται την ανάγκη μιας προσεκτικής «ανανεωμένης ανάσχεσης τύπου 2000» και αναφέρει (8) :

«Στην Ουκρανία θα πρέπει να παρασχεθούν αμυντικά όπλα ως μέρος μιας προσπάθειας να καταστεί απόλυτα σαφές ότι η περαιτέρω ρωσικές ενέργειες εκεί, στην Μολδαβία ή αλλού, θα επιφέρουν σοβαρό κόστος. Το NATO θα πρέπει επίσης να συνεργαστεί στενότερα με πρώην Σοβιετικούς συμμάχους και να παράσχει μια ακλόνητη διαδρομή για εκείνους που θέλουν να ενταχθούν στην συμμαχία....Παρά το γεγονός ότι μια τέτοια αποφασιστική δράση θα αποθαρρύνει τον Πούτιν από την πολιτική του που ωθεί τα όρια, κάθε τέτοια προσπάθεια μπορεί να επιτύχει μόνο μακροπρόθεσμα. Είτε πάρει χρόνια ή και περισσότερο, οι Δυτικές χώρες θα πρέπει να είναι έτοιμες να διατηρήσουν τις πολιτικές τους, ακόμη και αν δεν παρουσιάζουν κανένα άμεσο αποτέλεσμα ή οι τακτικές του Πούτιν τού παρέχουν βραχυπρόθεσμα κέρδη.»

Με περισσότερο μετριοπαθή φωνή, ο Zbigniew Brzezinski σε άρθρο του με την κορύφωση της κρίσης (03 Μαρτίου 2014) τάσσεται υπέρ μιας σθεναρής στάσεως κατά της Ρωσίας αλλά επικρίνει την προοπτική ένταξης της Ουκρανίας στο NATO καθώς θεωρεί μια τέτοια εξέλιξη ως σημαντική πρόκληση προς τα ζωτικά συμφέροντα της Ρωσίας (σημείωση δική μου: δημιουργία διλήμματος ασφάλειας) (9).

Μία ακόμη μετριοπαθέστερη θέση διατυπώνει ο Henry Kissinger επικρίνοντας όλες τις πλευρές για τους χειρισμούς τους θεωρώντας άκομψη τη δυτική προσπάθεια εφέλκυσης της Ουκρανίας μακριά από τη Ρωσία και καταδικάζοντας συγχρόνως την προσάρτηση της Κριμαίας. Ως πεπειραμένος διπλωμάτης προωθεί τη συμβολή της διπλωματίας με εκατέρωθεν υποχωρήσεις και την προοπτική η ελεύθερη Ουκρανία να καταστεί γέφυρα συνεργασίας Δύσεως Ρωσίας παρά πεδίο σύγκρουσης. Ενδεικτικά στο άρθρο του αναφέρει (10):

«Η Δύση πρέπει να καταλάβει ότι για τη Ρωσία η Ουκρανία δεν μπορεί να είναι ποτέ απλά μία ξένη χώρα. Η ρωσική ιστορία ξεκίνησε με αυτό που ονομαζόταν Κράτος των Ρως. Η ρωσική θρησκεία εξαπλώθηκε από εκεί. Η Ουκρανία έχει υπάρξει μέρος της Ρωσίας για αιώνες και η ιστορία τους είναι συνυφασμένη. Κάποιες από τις πιο σημαντικές μάχες για τη ρωσική ελευθερία έγιναν σε ουκρανικό έδαφος. Ο στόλος της Μαύρης Θάλασσας, ο ρωσικός τρόπος επίδειξης δύναμης στη Μεσόγειο, έχει βάση στη Σεβαστούπολη, στην Κριμαία. Ακόμη και γνωστοί αντιφρονούντες, όπως ο Αλεξάντερ Σολζενίτσιν και ο Γιόζεφ Μπράντι επέμειναν ότι η Ουκρανία είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ρωσικής ιστορίας και ουσιαστικά, της ίδιας της Ρωσίας».

Ευρωπαϊκή Ένωση: Ας εξετάσουμε τώρα τη στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των άτολμων και ασυντόνιστων προσπαθειών της για τη υλοποίηση της Κοινής Ευρωπαϊκής Πολιτικής και Πολιτικής Άμυνας (ΚΕΠΠΑ). Η Ευρωπαϊκή Ένωση εγκλωβισμένη στις διακηρύξεις καλών προθέσεων, τις δικαιολογημένες μέχρι ενός σημείου εθνικές διαφορετικές αντιλήψεις και σκοπιμότητες, στις γραφειοκρατικές αγκυλώσεις και στη λογιστική αντιμετώπιση της παγκόσμιας πραγματικότητας, αδυνατεί να παρουσιάσει ενιαία, συνεκτική, πειστική και αυτόνομη πολιτική. Συνήθως ελλείπει σθένους και δυνάμεως για κρίσιμες αποφάσεις και ενέργειες, απευθύνεται αργά ή γρήγορα στις ΗΠΑ για να αντιμετωπίσει τις παγκόσμιες προκλήσεις ή ακόμη και τις συνέπειες δικών της ενεργειών ή παραλείψεων. Η αδυναμία αυτή έχει γίνει ορατή από το σύνολο των διεθνών δρώντων με τα ανάλογα αρνητικά για την Ένωση αποτελέσματα. Στην κρίση της Ουκρανίας βλέπει ότι κινδυνεύει να οδηγηθεί σε σημαντική μείωση των εμπορικών σχέσεων της με το τρίτο σε μέγεθος εμπορικό της εταίρο και πρωτεύοντα ενεργειακό προμηθευτή της (Ρωσία). Η πτώση βέβαια των τιμών πετρελαίου ενισχύει τις ευρωπαϊκές προοπτικές ανάπτυξης αλλά γενικά στην οικονομία κάθε σημαντική διατάραξη (θετική ή αρνητική) της σταθερότητας ενέχει κινδύνους. Ευτυχώς επί του παρόντος οι δυτικές κυρώσεις δεν έχουν επηρεάσει την ενεργειακή αλληλεξάρτηση Ευρώπης- Ρωσίας (πελάτης- προμηθευτής) καθόσον η τελευταία δεν έχει προχωρήσει σε καίρια οικονομικά αντίποινα κατά της Δύσεως. Εκτιμάται ότι τα περισσότερα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωση θα ήταν ικανοποιημένα με μια συμβιβαστική επίλυση της ουκρανικής κρίσεως (έστω και σε βάρος του διεθνούς δικαίου) που θα συνοδεύονταν από εξομάλυνση των αμοιβαίως επωφελών ρωσο-ευρωπαϊκών οικονομικών συναλλαγών. Κομβική είναι η στάση των ΗΠΑ, που πέραν της ανάσχεσης της ρωσικής επεκτατικότητας (ζητούμενο και για την Ευρωπαϊκή Ένωση) πιθανόν να αποβλέπει και στην ευρωπαϊκή περαιτέρω μείωση της εξάρτησης από τη Ρωσία μέσω της διατήρησης χαμηλής έντασης τριβών, χωρίς όμως να επιθυμεί τη συγκρότηση ενός ευρωασιατικού άξονα της Ρωσίας με τις ανερχόμενες δυνάμεις της Ασίας.

Η αδύναμη στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν σημαίνει ότι η Ευρώπη δεν μπορεί να έχει ένα σημαντικό ρόλο στην κρίση της Ουκρανίας. Μπορεί να καταστεί ο θετικός καταλύτης στην κρίση αυτή προσφέροντας στην πολύπαθη Ουκρανία την αναγκαία βοήθεια (οικονομική, πολιτική, τεχνοκρατική) που χρειάζεται για την ανόρθωση των θεσμών της και τη λειτουργία μιας πραγματικά δημοκρατικής κοινωνίας και ελεύθερης οικονομίας. Μόνο σε ένα τέτοιο περιβάλλον οι ρωσόφωνοι πληθυσμοί, πιθανόν και υπό προϋποθέσεις, να αποδειχθούν την ισότιμη συμμετοχή τους και να απέχουν από κάθε ένταση απομονώνοντας τα ακραία στοιχεία. Οι Ευρωπαίοι πρέπει να κατανοήσουν ότι ακραία, επικίνδυνα και ανεύθυνα στοιχεία άσχετα με τα ευρωπαϊκά ιδεώδη, υπάρχουν σε όλες τις πλευρές των σημερινών αντιπάλων. Επίσης πρέπει να κατανοήσουν τη ζωτική σημασία που η Ουκρανία έχει για τη σημερινή Ρωσία αλλά και την ωφέλιμη αλληλεξάρτηση και τους αναγκαίους δεσμούς μεταξύ Ευρώπης και Ρωσίας. Η αδυναμία της Ένωσης αποκαλύπτεται και από τον πρωταγωνιστικό ρόλο των δύο ευρωπαϊών ηγετών (Francois Hollande, Γαλλίας και Angela Merkel, Γερμανίας) στις συνομιλίες του Μινσκ αντί της

διαμεσολάβησης ενός θεσμοθετημένου οργάνου της Ένωσης. Ενδιαφέρουσα και η διαπίστωση ότι στις συγκεκριμένες συνομιλίες του Μινσκ, η Ουάσινγκτον δεν συμμετέχει αρκούμενη σε διαβουλεύσεις «πίσω από τα παρασκήνια».

Φινλανδοποίηση: Η προταθείσα από τον Henry Kissinger λύση τερματισμού της κρίσεως, μέσω μιας δέσμης τεσσάρων σημείων (11), που οδηγούν σε μια «Φινλανδοποίηση» της Ουκρανίας ενδεχομένως να ήταν η βέλτιστη λύση το Μάρτιο του 2014 αλλά σήμερα προσκρούει κυρίως στο δύσκολο αναστρέψιμο γεγονός της προσάρτησης της Κριμαίας. Βέβαια, είναι εφικτή η εξεύρεση συμβιβασμού με διατήρηση των προσχημάτων της ουκρανικής κυριαρχίας και ταυτόχρονα παραχώρησης ειδικού καθεστώτος διασύνδεσης με τη Ρωσία. Ας ελπίσουμε ότι η κατανόηση των αμοιβαίων αρνητικών συνεπειών της συνέχισης της σύγκρουσης θα προσφέρει τη δυνατότητα στις διπλωματικές προσπάθειες να εξεύρουν μια συμβιβαστική και αποδεκτή λύση που ενδεχομένως να οδηγήσει στη πρώτη μεταπολεμική αναγνώριση δυναμικής μεταβολής των συνόρων.

Θέσεις Ελλάδος και Συνέπειες της Ουκρανικής κρίσης: Ποια όμως μπορεί να είναι η θέση της Ελλάδος σε αυτή τη σύγκρουση; Σε επίπεδο γενικών κατευθύνσεων χάραξης της εθνικής στρατηγικής, η βασική προϋπόθεση είναι η ορθολογιστική κατανόηση των αιτίων της κρίσεως, των επιδιώξεων, δυνατοτήτων, ορίων των ανταγωνιστών στην περιοχή παράλληλα με τις κινήσεις των μεγάλων παικτών για την παγκόσμια ισορροπία. Εν συνεχεία έπεται ο καθορισμός των δικών μας εθνικών συμφερόντων, η σχεδίαση της συμπόρευσης και πραγμάτωσης τους στο υφιστάμενο διεθνές περιβάλλον. Τελικό στάδιο η υλοποίηση τους με συνέπεια, επιμονή αλλά και συνεχή επανεκτίμηση όλων των παραγόντων. Συναισθηματικές, δογματικές και κάθε είδους προκαταλήψεις είναι επικίνδυνες.

Σεβασμός Διεθνούς Δικαίου: Προφανώς η ρωσική πλευρά φαίνεται να βαρύνεται με σημαντικότερες παραβιάσεις των ήδη πολλάκις καταπατηθέντων βασικών αρχών (μη επέμβαση, διακρατική ισοτιμία, εσωτερική αυτοδιάθεση) του διεθνούς δικαίου και συγκεκριμένα της κρατικής κυριαρχίας και της ειρηνικής συνύπαρξης των κρατών (12). Αναμφισβήτητα όμως και η ουκρανική πλευρά έδωσε αφορμές. Τυχόν επιτυχημένη και σχετικά ανώδυνη προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία είναι σίγουρο ότι θα παρακινήσει και άλλες εθνότητες και μειονότητες να επιζητήσουν την αυτονομία ή την προσάρτηση τους από τη «μητέρα» πατρίδα. Ο φόβος της επίκλησης του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης (αξίωση συλλογικής ελευθερίας) (13) των λαών πάντοτε παραμονεύει και τα ανησυχούντα κράτη επικαλούνται τις βασικές αρχές της κυριαρχίας και της μη επέμβασης στα εσωτερικά τους.

Η Ελλάδα είναι αναγκασμένη να υποστηρίξει με σθένος την εφαρμογή του διεθνούς δικαίου σε όλες τις περιπτώσεις. «Αλά καρτ» εφαρμογή του διεθνούς δικαίου είναι απαράδεκτη και εξασθενεί τις θέσεις μας. Η Ρωσία παραβίασε καταφανώς το διεθνές δίκαιο με την προσάρτηση της Κριμαίας και συνεχίζει να εμπλέκεται στα εσωτερικά θέματα της Ουκρανίας υποκινώντας την εξέγερση των

ρωσόφωνων πληθυσμών. Η ύπαρξη δικαιολογητικών απόψεων, θέσεων, ερμηνειών, ιστορικών αναφορών, πραγματικών καταστάσεων, παρόμοιων παραβιάσεων της άλλης πλευράς δεν αναιρούν την πραγματικότητα της κατάφωρης παραβίασης του διεθνούς δικαίου. Σε τελευταία ανάλυση παρόμοια επιχειρήματα παρουσιάζει και η Τουρκία για να δικαιολογήσει την εισβολή στην Κύπρο και εμείς δεν δικαιούμαστε να ενισχύσουμε έμμεσα και πλαγίως αυτές τις θέσεις της. Επιπρόσθετα, κινδυνεύουμε να προσθέσουμε όπλα στη φαρέτρα της για τυχόν μελλοντικές επιδιώξεις της σε βάρος μας. Η Ελλάδα υπερασπίζεται το status quo στην περιοχή έναντι των αναθεωρητικών δυνάμεων (Τουρκία) βασιζόμενη στο διεθνές δίκαιο, στη σύμπλευση συμφερόντων και συμμαχιών και στην αποτρεπτική ισχύ της. Ειδικότερα όταν η τελευταία (στρατιωτική ισχύς) υποχωρεί ένεκα οικονομικών προβλημάτων ενώ η αντίστοιχη ισχύς της αναθεωρητικής δυνάμεως αυξάνεται, αναπόφευκτα πρέπει να στραφούμε στο διεθνές δίκαιο και στις συμμαχίες. Η κατά καιρούς προβαλλόμενη πρόταση συμπόρευσης με τη Ρωσία, διαχρονικού αντιπάλου της Τουρκίας, μάλλον αγνοεί τις πραγματικές ισορροπίες ισχύος στην περιοχή και αφελώς υπερτονίζει τις δυνατότητες αλλά και διαθέσεις της ρωσικής εμπλοκής (οικονομικής, πολιτικής, στρατιωτικής). Ειδικά υπό τις σημερινές συνθήκες, κάθε δική μας προσπάθεια αυτονόμησης-αντιπαράθεσης με τη ομόφωνη (έστω και κατόπιν σκληρών διαπραγματεύσεων) γραμμή σε NATO και Ευρωπαϊκή Ένωση για το θέμα της Ουκρανικής κρίσεως θα ήταν αντιπαραγωγική, ανεύθυνη και επικίνδυνη.

Επιπλέον, η όλη εξέλιξη της κρίσεως και η συνεπακόλουθη επέμβαση της Ρωσίας πρέπει να εξεταστούν ενδελεχώς από την ελληνική πλευρά η οποία πρέπει να κατανοήσει τις νέες μεθόδους επέμβασης στα εσωτερικά άλλων κρατών (επικαλούμενες «υβριδικές συγκρούσεις») που αναπτύσσονται με άξονα την προστασία των μειονοτήτων. Επίσης πρέπει να αρχίσει να γίνεται αντιληπτή η πραγματικότητα της εξασθένισης της αρχής του απαραβίαστου των συνόρων με αποτέλεσμα την εμφάνιση αρκετών «de facto» κρατικών μορφωμάτων τα τελευταία χρόνια.

Ως επίλογος της παραγράφου αξίζει να αναφέρουμε τη γνωστή ρήση του Θουκυδίδη (14) αναφορικά με το ρόλο του διεθνούς δικαίου και την επίκληση του:

«...ότι κατά την συζήτησιν των ανθρωπίνων πραγμάτων το επιχείρημα του δικαίου αξίαν έχει όπου ίση υπάρχει δύναμις προς επιβολήν αυτού, ότι όμως ο ισχυρός επιβάλλει ό, τι του επιτρέπει η δύναμις του και ο ασθενής παραχωρεί ότι του επιβάλλει η αδυναμία του».

Ενεργειακή εξάρτηση: Η Ελλάδα εξαρτάται από τη ρωσική αγορά ενέργειας (πάνω από το 50% προέρχεται από τη Ρωσία) γεγονός που την καθιστά ευάλωτη σε κάθε ρωσική μείωση της τροφοδοσίας ή αύξηση του κόστους προμήθειας. Επιπρόσθετα, η ενεργειακή συνεργασία της Ρωσίας με την Ευρώπη μέσω της ελληνικής επικράτειας –ως χώρα ενεργειακής διέλευσης- θα επέφερε σημαντικά οφέλη στη χώρα μας. Αντίθετα, επέκταση των κυρώσεων στην ενεργειακή τροφοδοσία παρά τις προσωρινά χαμηλές διεθνείς τιμές των υδρογονανθράκων θα

επέφερε αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία μας. Η ενεργειακή απεξάρτηση μας μέσω αύξησης των προμηθευτών και οδών προμήθειας πρέπει να αποτελεί πάγιο στόχο μας (και της Ευρώπης).

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε και στην επέκταση του ανταγωνισμού Μόσχας-Κιέβου και στον ενεργειακό τομέα με το τελευταίο να αναπροσαρμόζει σε υψηλά επίπεδα τις χρεώσεις διέλευσης του ρωσικού φυσικού αερίου από την 01 Ιανουαρίου 2016. Αντίστοιχα, η Ρωσία επιδιώκει την εξεύρεση εναλλακτικών λύσεων για προώθηση του φυσικού αερίου στις δυτικές αγορές παρακάμπτοντας την Ουκρανία (σχετικά συμβόλαια λήγουν στο τέλος του 2019). Τα φιλόδοξα αυτά σχέδια θα έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην ουκρανική οικονομία αλλά επί του παρόντος προσκρούουν σε πολιτικά και οικονομικά προβλήματα σχετικά με τη δρομολόγηση των νέων αγωγών το κόστος κατασκευής τους αλλά και τους ευρωπαϊκούς κανονισμούς (South-stream, Turk-stream, North stream II).

Συνέπειες εμπορικών κυρώσεων: Αναμφίβολα οι δυτικές οικονομικές κυρώσεις επέφεραν περιορισμένα μέχρι σήμερα αρνητικά αποτελέσματα στην ελληνική οικονομία, σημαντικά όμως σε ορισμένες επαγγελματικές κατηγορίες (αγρότες). Για χάρη όμως αυτών των καθόλα σεβαστών και σημαντικά πληγέντων συμφερόντων ατομικής επιβίωσης δεν είναι δυνατή η απεμπόληση μιας σταθερής, διαχρονικής εθνικής πολιτικής. Εξυπακούεται ότι το κράτος οφείλει να εξαντλήσει τις διαπραγματευτικές του ικανότητες αλλά και εναλλακτικές μεθόδους (ήδη δρομολογημένες από την ιδιωτική πρωτοβουλία) για την ελάφρυνση των συνεπειών και την εξεύρεση νέων αγορών και προσβάσεων για τους πληγέντες επαγγελματίες αλλά και την ανατροφοδότηση του τουριστικού ρεύματος.

Μετριοπάθεια-ρόλος διαμεσολαβητού: Πλέον όμως της αναγκαιότητας στήριξης των πληγέντων από τις κυρώσεις συμπατριωτών μας η χώρα μας οφείλει να προβάλλει μια μετριοπαθή θέση γεφύρωσης των διαφορών Δύσης - Ρωσίας σε όλα τα forum με επίκληση όμως των αρχών του διεθνούς δικαίου και του κοινού αμοιβαίου συμφέροντος σε συνδυασμό με τις σημερινές παγκόσμιες απειλές (ύφεση, τρομοκρατία, failed states, μεταναστευτικά ρεύματα). Παρόμοιες ανησυχίες έχει και η πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών με προεξέχουσα την παραδοσιακή συνέταιρο της Ρωσίας τη Γερμανία. Η Ελλάδα οφείλει να έχει παρουσία και γνώμη στο ζήτημα της Ουκρανίας, όπως και στα λοιπά διεθνή θέματα σε όλους τους διεθνείς θεσμούς και όργανα. Η Ελλάδα έχει μόνο να κερδίσει από την εκτόνωση της κρίσεως Ρωσίας-Δύσης, όπως και η πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών και σε αυτήν την κατεύθυνση πρέπει να εργαστεί προτείνοντας δημιουργικές λύσεις, προσφερόμενη να αναλάβει ρόλο διαμεσολαβητού, παρουσιάζοντας τους προβληματισμούς της και τονίζοντας τις αρνητικές συνέπειες που υφίσταται η οικονομία της, πάντα όμως σε συνδυασμό και με άλλες αντίστοιχες ευρωπαϊκές φωνές. Πρέπει όμως ταυτόχρονα να αντιληφθούμε και τα όρια των αντιδράσεων μας σε συνδυασμό με τις ανειλημμένες υποχρεώσεις μας ως μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του NATO αλλά και των γεωπολιτικών εξαρτήσεων μας. Η Ρωσία, πλην των άκρως θετικών θέσεων που έχει λάβει στο παρελθόν υπέρ της Κύπρου στο Συμβούλιο Ασφαλείας

και της πραγματικά χρήσιμης εξισοροπητικής δυνάμεως που διαθέτει στην ευρύτερη περιοχή μας, δεν έχει διαδραματίσει τον ευεργετικό ρόλο που ορισμένοι της αποδίδουν στα ελληνικά προβλήματα. Πιθανόν μάλιστα, σε περίπτωση περαιτέρω όξυνσης των τριβών της με τη Δύση και την Τουρκία, να επιδιώξει να δημιουργήσει προβλήματα συνοχής στις δυτικές χώρες, εκμεταλλεόμενη τη δυσχερή θέση τις Ελλάδος και τις ανησυχίες ασφάλειας της, παγίδα που πρέπει να αποφύγουμε, παραμένοντες πιστοί στις θέσεις μας για μετριοπάθεια, διάλογο και προσέγγιση.

Ελληνισμός της Ουκρανίας και ελληνική δραστηριοποίηση: Ασχέτως δε της οικονομικής δυστοκίας μας η Ουκρανία αποτελεί περιοχή μακροχρόνιας δραστηριοποίησως του ελληνισμού, η πανταχού της γης διατήρηση και ενίσχυση του οποίου αποτελεί εθνικό στόχο και επιδίωξη. Αν δε αναλογιστούμε ότι ο ελληνισμός αυτός ήκμασε σε περιόδους υποδούλωσης του εθνικού κράτους και συνετέλεσε στη δημιουργία των συνθηκών για την απελευθέρωση και δημιουργία της δικής μας εθνικής κρατικής υπόστασης, τότε θα αντιληφθούμε το μέγεθος των ευθυνών μας έναντι των χιλιάδων αυτών ομογενών μας και της ιστορίας μας.

Μελλοντικές προοπτικές: Η κρίση της Ουκρανίας δυναμίτισε τις σχέσεις Δύσεως-Ρωσίας και δημιούργησε μια τεταμένη κατάσταση στην περιοχή. Η Ρωσία έχει πληγεί σημαντικά από τις κυρώσεις και βρίσκεται διπλωματικά εκτεθειμένη αλλά εξακολουθεί να βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση έχοντας δημιουργήσει «de facto» εδαφικά πλεονεκτήματα. Το διακύβευμα του προσανατολισμού της Ουκρανίας θεωρείται ως ζωτικό συμφέρον για τη Ρωσία αλλά σχετικά περιορισμένης σημασίας για τη Δύση. Υπό την προσέγγιση αυτή κατακρίνεται η ανεύθυνη δυτική πολιτική έναντι της Ουκρανίας και επιβάλλεται μια στροφή προς το ρεαλισμό από αμφότερες τις πλευρές. Δεν είναι τυχαίο ότι κορυφαίοι στοχαστές (Kissinger, Brzezinski, Mearsheimer) τοποθετούνται υπέρ μιας μετριοπαθούς δυτικής στάσεως και περιορισμού μιας βιαστικής επέκτασης των δυτικών «συνόρων» προς ανατολάς. Επίσης η συνέχιση των οικονομικών κυρώσεων και πολύ περισσότερο μια κλιμάκωση του οικονομικού πολέμου μάλλον θα είναι επιβλαβής για την παγκόσμια οικονομία. Εκτιμάται ότι παρά την πτώση των διεθνών τιμών του πετρελαίου, η ρωσική οικονομία μπορεί να χρηματοδοτήσει την οικονομία της με τα συναλλαγματικά αποθέματα που διαθέτει χωρίς σημαντικές επιπτώσεις μέχρι και τα μέσα του 2017. Οι κυρώσεις όμως έχουν πλήξει σημαντικά τη μεταφορά υψηλής τεχνολογίας για την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων και τη χρηματοδότηση των ρωσικών εταιρειών (16). Τα παραπάνω προβλήματα οδήγησαν το Κρεμλίνο να ματαιώσει στις αρχές Ιανουαρίου 2016, δύο σημαντικά ενεργειακά προγράμματα αλλά οι συνέπειες στο ρυθμό παραγωγής αναμένεται να εμφανιστούν το 2020.

Η ανάγκη συνεργασία Δύσεως-Ρωσίας σε αριθμό κρίσιμων ζητημάτων (θέματα Μέσης Ανατολής, τρομοκρατία, προσφυγικό-μεταναστευτικό, διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής, οικονομικά θέματα) ενδεχομένως να καθιστά ευκατρία μια γενικότερη προσέγγιση, αποκλιμάκωση και εξεύρεση κοινά αποδεκτής λύσεως στην ουκρανική κρίση. Αμφότερες οι άμεσα εμπλεκόμενες πλευρές (ουκρανική

κυβέρνηση, αποσχιστικά στοιχεία) είναι σχετικά αδύναμες και ευάλωτες σε εξωτερικές πιέσεις από Δύση και Μόσχα αντίστοιχα. Το μεγαλύτερο αγκάθι στην προσπάθεια αυτή είναι η προσάρτηση της Κριμαίας, ενέργεια πλήρως αντίθετη με το διεθνές δίκαιο, που νομιμοποίηση της ενδεχομένως να οδηγήσει σε σταδιακή αποδυνάμωση των ήδη διστακτικά παραβιαζόμενων, άρχων της μη επέμβασης και βίαιης μεταβολής των συνόρων. Σε κάθε περίπτωση, οι επιλογές κυμαίνονται μεταξύ της συνέχισης της αντιπαραγωγικής αντιπαραθέσης και μιας συμβιβαστικής λύσης που οδηγεί σε μια ουδέτερη Ουκρανία που δεν θα θεωρείται απειλή από τη Ρωσία (ένεκα της εντάξεως της σε NATO και Ευρωπαϊκή Ένωση) και θα επιτρέπει στην Δύση να αποκαταστήσει τις σχέσεις της με την Μόσχα. Βέβαια, σε παρόμοιες καταστάσεις, μια ειρηνευτική λύση επιβάλλει εκατέρωθεν υποχωρήσεις κυρίως όμως είναι σε βάρος του πλέον αδυνάμου μέρους, δηλαδή της Ουκρανίας, με παραχώρηση σημαντικών δικαιωμάτων αυτονομίας στις ανατολικές περιοχές της χώρας (προβλέπονται και από τα Πρωτόκολλα του Μινσκ) και μιας ειδικής τυπικής σχέσεως με την Κριμαία. Σε περίπτωση αποτυχίας των διαπραγματεύσεων για εξεύρεση λύσεως, απρόβλεπτες εξελίξεις και πολιτικοί ακροβατισμοί δεν αποκλείεται να οδηγήσουν σε μια μαζική κίνηση προσαρτήσεων ρωσόφωνων επαρχιών (Αμπχαζία, Νότια Οσσετία, Υπερδνειστερία, Ανατολική Ουκρανία) και στην επακόλουθη ολική αντιπαραθέση Δύσεως-Ρωσίας με τελικά χαμένους αμφότερες τις πλευρές.

Στις προηγηθείσες παραγράφους έγινε προσπάθειες να περιγραφεί η ουκρανική κρίση λαμβάνοντας υπόψη τα γεγονότα, τις επιδιώξεις των εμπλεκόμενων και αναφέροντας ακόμη και τυχόν αντικρουόμενες θέσεις σε κάθε στρατόπεδο. Κλείνοντας την προσπάθεια θα αναφέρω και πάλι τη δικαίωση των σκέψεων και αναλύσεων του Θουκυδίδη και από τις εξελίξεις της παρούσας κρίσεως. Τα ευκρινώς περιγραφέντα από το Θουκυδίδη πριν 2500 χρόνια περίπου-βασικά αίτια του πολέμου (άνιση ανάπτυξη, διλήμματα ασφάλειας, ηγεμονισμός, αναθεωρητισμός) ισχύουν απολύτως και στις μέρες μας. Ακόμη και ο διάσημος συγγραφέας φιλελεύθερος Francis Fukuyama, τελικά συντάσσεται με το Θουκυδίδη και σε μεταγενέστερα έργα του παραδέχεται ότι το βασικό πρόβλημα στις διεθνείς σχέσεις είναι η άνιση κατανομή ισχύος και ο ηγεμονισμός (17). Η προαναφερθείσα μάλιστα ρήση του Θουκυδίδη εξακολουθεί να αποτελεί τη βάση των διεθνών σχέσεων. Όσοι έχουν αμφισβητήσει τη ρήση αυτή ή έχουν αμελήσει να προετοιμαστούν κατάλληλα αργά ή γρήγορα γεύθηκαν ή θα γευθούν επώδυνες καταστάσεις.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Η Μεγάλη Σκακιέρα, Zbigniew Brzezinski (εκδόσεις LIBANH-NEA ΣΥΝΟΡΑ-1998), σελ. 79 και 80.
2. Όπως παραπάνω: σελ. 88 και 89.
3. John Mearsheimer, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2014-08-18/why-ukraine-crisis-west-s-fault>
4. BBC News, 07 Μαΐου 2000.
http://news.bbc.co.uk/2/hi/world/monitoring/media_reports/739432.stm

5. Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, John Mearsheimer, (εκδόσεις ΠΟΙΟΤΗΤΑ-2007), σελ. 25.
6. John Kennan, Long Telegram, <http://nsarchive.gwu.edu/coldwar/documents/episode-1/kennan.htm>
7. Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, John Mearsheimer, (εκδόσεις ΠΟΙΟΤΗΤΑ-2007), σελ. 771.
8. Gregory Feifer, «Η Δύση χρειάζεται την ανάσχεση 2.0», Foreign Affairs, 26 Oct 2015, <http://www.foreignaffairs.gr/articles/70554/gregory-feifer/mazepse-ton-eayto-soy?page=show>
9. Zbigniew Brzezinski, άρθρο στην Washington Post, «What is to be done? Putin's aggression in Ukraine needs a response, 03 Μαρτίου 2014. https://www.washingtonpost.com/opinions/zbigniew-brzezinski-after-putins-aggression-in-ukraine-the-west-must-be-ready-to-respond/2014/03/03/25b3f928-a2f5-11e3-84d4-e59b1709222c_story.html
10. Henry Kissinger, άρθρο στην Washington Post (06 Μαρτίου 2014), «How the Ukraine crisis ends», <http://www.henrykissinger.com/articles/wp030614.html>
11. Όπως παραπάνω.
12. Διεθνές Δίκαιο-Τεύχος Α', (εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ-1997), σελ. 48: «Το κράτος είναι κυρίαρχο επειδή υπάγεται στο διεθνές δίκαιο. Αυτό το τελευταίο του εξασφαλίζει εδαφική ακεραιότητα, ισότητα, τήρηση των συμπεφωνημένων, μη επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις και...»
13. Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Έρευνας, Ήφαιστος, (εκδόσεις ΠΟΙΟΤΗΤΑ-2003), σελ. 124.
14. Θουκυδίδης: Πελοποννησιακός Πόλεμος, (εκδόσεις ΓΕΣ-1960), κεφάλαιο 5.89
15. Russia's Prospects for a Pipeline to Europe Look Bleak, 14 January 2016, Stratfor, <https://www.stratfor.com/analysis/russias-prospects-pipeline-europe-look-bleak>
16. Russia faces a difficult choice in Ukraine, Stratfor, 10 November 2015, <https://www.stratfor.com/geopolitical-diary/russia-faces-difficult-choice-ukraine>
17. Francis Fukuyama, View: America's Self-Defeating Hegemony, Daily Times-Site Edition, 25 Οκτωβρίου 2007: "But the fundamental problem remains the lopsided distribution of power in the international system. Any country in the same position as the US, even a democracy, would be tempted to exercise its hegemonic power with less and less restraint."

ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ- ΥΠΤΓΟΣ (εα)

- Πτυχιούχος τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών Παντείου Πανεπιστημίου
- Μεταπτυχιακό στις Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές στο Πάντειο Πανεπιστήμιο
- Μέλος του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών (ΕΛΙΣΜΕ)
- Διαλέκτης στη Σχολή Εθνικής Αμύνης (ΣΕΘΑ)
- 0030-210-6543131, 0030-6983457318

- rafaelmarippo@yahoo.gr